

Dünyaca Tanınmış Tarihçimiz Halil İnalçık

Osmanlı-Türk tarihi büyük bir tarih; aynı zamanda en çok saptırılmış bir tarih. Milletimiz bu tarihin gerçeklerini dünyaya tanıttak bir tarihçiyi çoktandır beklemekte idi. Prof. Dr. Halil İnalçık işte bu beklenen tarihçidir.

DÜNYACA ÜNLÜ tarihçimiz Halil İnalçık'ın yaşam öyküsünü öğrenmek için hayli gerilere gidip, 1905 yılından başlayabiliriz. Rus-Japon savaşının sürmekte olduğu bu tarihlerde İnalçık'ın babası Seyit Osman Nuri vatani Kırım'ı terk eder ve İstanbul'a gelir. Seyit Osman bir süre kolonya imalathanesi işletir. Bir dönemin ünlü Osman Nuri kolonyalarını o çıkarmıştır. Bahriye binbaşlarından Seyit Osman'ın kızı

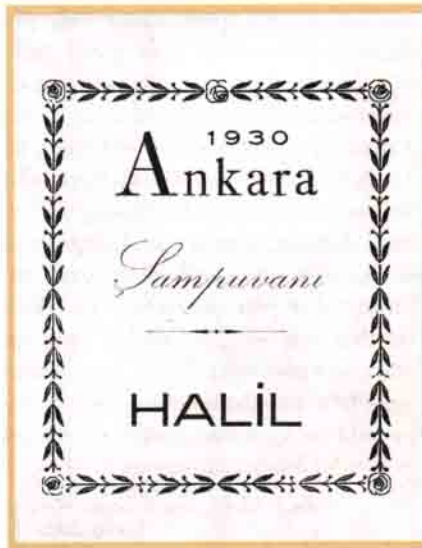
ile evlenmeye karar verir. "Babam 1930 yılında annemden ayrıldı ve Mısır'a gidip yerleşti, orada bir dükkân açtı. Türk malları satıyordu. 1934 yılında orada öldü."

Halil İnalçık, 26 Mayıs 1916 yılında İstanbul'da dünyaya gelir. Savaşlarla geçen bir dönem yaşar çocukluğunda. Milliyetçi bir Türk olan babası, Atatürk'ün Sakarya Meydan Savaşı'nı kazanmasına o kadar sevinir ki "Zafer-i Milli" adında bir şekerleme çıkarmaya başlar. Aile 1924 yılında Gazi'nin Ankara'sına geçer ve burada yerle-

şir. Küçük Halil, ilkokulu burada, Gazi İlkokulu'nda okur.

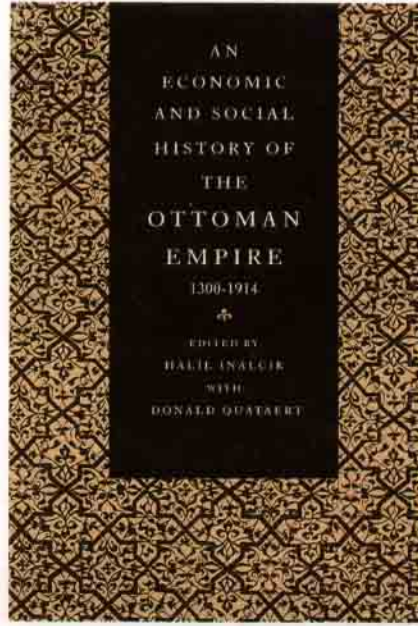
"Bütün inkılapları orada yaşadım. Şapka inkılabı olmadan önce biz çocuklar kalpak giyerdik. Şapka inkılabından sonra okulda kalpaklarımızı yere çaldığımızı hatırlıyorum."

Halil İnalçık yeni harflere geçişi de ilkokulun dördüncü sınıfındayken yaşar. Arapça ve Farsça kurallara göre eski yazı okumuş olması, ileride tarihçi olduğunda çok işine yarayacak, eski belgeleri okumasına olanak verecektir. Ço-

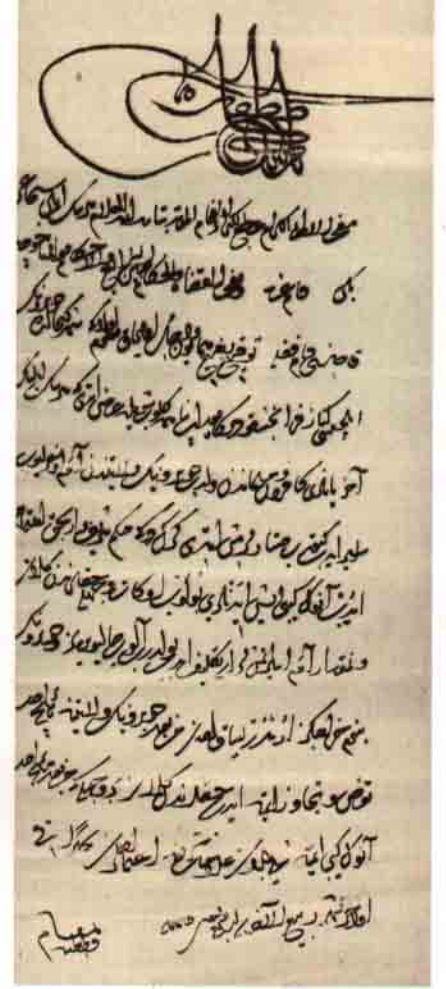

İnalçık'ın babası Osman Nuri tarafından çıkarılan kolonya ve şampuanın ilk etiketleri.

İnalcık, babasının vatanı olan Kırım'da Osmanlılar'ın Cenevizliler'den aldığı bir kalenin önünde, solda. İnalcık'ın editörlüğünü yaptığı 'an Economic and Social History of the Ottoman Empire' adlı kitap, onun başyapıtlarından biridir. Dünya çapında tanınan bu kitap birçok ülkede bir başvuru kitabı haline gelmiştir, ortada. Halil İnalcık'ı dünyaca ünlü bir tarihçi yapan öğelerden biri Osmanlı arşivleridir. Sağda İnalcık'ın üzerinde çalışmış olduğu Hersek Valisi'ne gönderilen bir padişah fermanı görülüyor.

cukluğundaki anılardan biri de Ulus Meydanı'ndaki heykelle ilgilidir.

"Ulus Meydanı'ndaki abidenin açılışına biz okulca götürülmüştük. Atatürk heykelinin açılışında bir nutuk verme görevi bana ve bir öğrenciye daha verilmişti. O nutkun hazırlanmasına babam karıştı; nutka birtakım Arapça kelimeler ilave ettiği için hoca görevi bana değil, öbür çocuğa verdi. Ulus heykelinin bende böyle bir anısı vardır, bunu hiç unutmam."

İnalcık'ın soyadı, ileride bir tarihçi olacağını işaret edercesine tarihten alınmış bir isimdir.

"Soyadı kanunu çıktığı zaman herkesin belli bir soyadı alması gerekiyordu. Belli bir zaman içinde seçtiğiniz adı nüfus memuruna bildirmeniz gerekiyordu. Vakit geçtiği takdirde nüfus memuru istediği adı size verebiliyordu. O, bizim için İnalcık adını seçmiş. İyi bir şans sonucu İnalcık tarihte meşhur bir adamdır; Har-

zemşahlar'ın Maveraünnehir'deki valisi idi. İnalcık, Cengiz Han'ın İslam dünyasına saldırmasına neden olmuştur. Moğolistan'dan gelen bir kervanı yağmalamayı Cengiz Han İslam dünyası üzerine saldırmayacaktı."

Babası aileyi bırakıp Mısır'a yerleştiği için Halil İnalcık'a annesi bakar.

Ortaokulda biraz haylaz bir çocuk olduğu için yatılı olarak Sivas Öğretmen Okulu'na verilir. 1932 yılında ise Balıkesir Necatibey Öğretmen Okulu'na nakledilir.

İnalcık, Princeton Üniversitesi'nde çeşitli ülkelerden gelen Bizantinistlerle

"Orada biz bir manastırdaymış gibi sabahın erken saatlerinde kalır, çalışmaya başlardık. Hocalarımız çok seçkin insanlardı. Mesela bunlardan fizik hocamız Nusret Kürkçüoğlu sonradan İstanbul Üniversitesi'nde profesör oldu; edebiyat hocam ise ünlü edebiyat tarihçisi Abdülbaki Gölpınar idi."

Öğretmen okulundan mezun olduktan sonra Halil İnalcık'ın önünde öğretmen olmaktan başka bir yol yok gibi görünmektedir. 1935 yılında karşısına beklenmedik bir fırsat çıkar. O zaman Atatürk, tarih

tezini bilimsel temellere dayandırmak için Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'ni kurar. Kendisi de bir öğretmen okulu mezunu olan Afet İnan'ın çabalarıyla öğretmen okulu öğrencilerine yeni kurulan bu okula devam imkanı verilir. Böylece Halil İnalcık'ın Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'ndeki günleri başlar.

"O zamanlar Ekrem Akurgal, Sedat Alp Almanya'dan yeni dön-

İnalçık, başarıları aldığı uluslararası ödüllerle ve çeşitli üniversitelerden aldığı onursal doktora payeleri ile kanıtlanmış bir tarihçimiz. Sağda, Konya Selçuk Üniversitesi'nden onursal doktora payesi alırken. Mustafa Parlar Ödülü'nü alıyor, ortada. İnalçık Chicago'da bir konferansta konuşmu yaparken, solda.

müş ve orada doçent olmuşlardı. Almanya'dan gelen en iyi profesörler hocalarımızdı. Aslında o zamana kadar benim aklımda tarih yoktu. Ben daha çok edebiyat, felsefe gibi alanlar istiyordum. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'ne ilk girdiğimde Sinolojiyi düşündüm. Fakat sonra tarihimizin en önemli döneminin Osmanlı tarihi olduğunu gördüm. Osmanlı arşivlerinde milyonlarca

vesika vardı ve ben işi en iyi burada yapabilirdim.”

Üniversite eğitimi sırasında İnalçık, dönemin önde gelen isimlerinden dersler alır; bunlar arasında Fuad Köprülü, Şemsettin Günaltay, Muzaffer Göker, Yusuf Hikmet Bayur gibi isimler vardır. Ortaçağ tarihi derslerini aldığı Köprülü, İnalçık üzerinde büyük bir etki bırakır ve meslek yaşamı boyunca kendisine

örnek olur. Halil İnalçık 1940 yılında mezun olduktan sonra Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde kalır ve Yakınçağ Tarihi Bölümü'nde asistan olur. Buradaki akademik yaşantısı, 1972 yılına değin sürecektir. “Tanzimat ve Bulgar Meselesi” başlıklı doktora tezini iki yıl içinde tamamlar ve doktora payesini alır. İstanbul arşiv belgelerinden derleyerek hazırladığı bu çalışması Türk Tarih

Halil İnalçık Almanya'da bulunduğu dönem'de Nürnberg'de İmparator Şarhken'in ünlü sancağı önünde görülüyor.

Büyük Bir Tarihçi

Özer Ergenç
Ankara Üniversitesi Öğretim Üyesi

Ben, Halil İnalçık'ın öğrencisi ve asistanıyım. Üniversite öğrenciliğim 60'lı yıllara rastlar. Bana mı öyle geliyor, yoksa gerçekten öyle midir, bilemiyorum; 60'lı yıllarda üniversite öğrencisi olmak, çok mutluluk verici bir durumdu. Gençliğini yaşamakta olan biri için, üniversiteli olmak, dünyayı avucunun içine almak, her şeyi bilmek, her sorunun üstesinden gelinebileceği inanç ve sanısını taşımak demektir. Çünkü, 60'lı yılların üniversitesi, Türkiye'de daha sonra gelişen ve oluşan koşullar nedeniyle galiba hiç olmadı. 1962'de “Yüksek Öğretmen Okulu” hesabına parasız yatılı öğrenci olarak Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne kaydoldum. Tarih Bölümü'nü seçmemin bir rastlantı mı, yoksa belirli bir ilginin sonucu mu ya da hazırlık sınıfındaki öğretmenimin özendirme mi tam söyleyemem. Hangisinin etkisiyle olursa olsun, bu seçim benim Halil İnalçık'ın tanınan vesilesi oldu.

O yıllar, yani benim tarihi akademik düzeyde öğrenmeye başladığım sıralar, Türkiye'de Türk Tarihi yeniden sorgulanıyordu. Bu yüzden de yalnız tarihçiler arasında değil, her meslekten ve her çevreden aydınlar arasında çeşitli tarihsel sorunlar tartışılıyordu. Kısacası, tarih, geniş bir meraklı kitlelerinin ilgi alanıydı. Özellikle, sola açılan aydınlar, kendi beklentileri doğrultusunda yeniden bir tarih yazmaya çalışıyorlar ve özellikle

sosyal ve ekonomik konuları kuramsal çerçevede tartışıyorlardı. Pek çok kalem sahibi, mutlak doğrulara ulaştıkları inancıyla, kesin yargılarla biten yazılar kaleme almaktaydılar. Bu arada, özellikle tarihçiler dışındaki bu grubun içinde tarihçileri küçümseyen, onların “resmi görüş”ü yineleyen eski “vak'a-nüvis” geleneğinin izleyicileri olduğunu ileri sürerler, gerçeğe ulaşmada kendi yöntemlerinin geçerliliğini savunmaktaydılar. Tarih bilimiyle yeni karşılaşmış bir üniversite öğrencisi olarak ben, bir yandan akademik düzeyde izlediğim derslerden, bir yandan da Türkiye'nin bu entelektüel ortamından etkilenmekteydim. Sonradan tarih araştırmacılığını seçmemde pek çok hocamdan etkilendim. Fakat bunların başında ve en önemlisi, Profesör Halil İnalçık'tır. Halil İnalçık, bu tartışma ortamında, kesin bir red veya kabul tavrı takınmadan, durumun eleştirisini yaparak, seçilen konuların önemini, fakat seçilen bu konuların araştırılmasında, tarih yönteminin gerekliliğini bize hem derslerinde hem de kendi yazılarındaki tutumuyla anlatmış, öğretmiştir. Bana göre, Halil İnalçık'ı büyük bir tarihçi yapan en önemli özelliği budur. Bir bilim olarak tarihte, “hakikat”ın nasıl aranması gerektiğini, ona nasıl ulaşılabileceğini ya da yaklaşılabileceğini herhangi bir yazısında görebilirsiniz. Onun yazılarının her biri, hem alanının standart bir araştırma örneğidir, aynı zamanda öğrencileri için bir okuldur. Yine bana göre ondan yararlanmak için, Halil İnalçık'la mutlaka yüzyüze gelmek gerekmez. Onun yazılarından da tarih yöntemini öğrenmek mümkündür.

Kurumu tarafından yayımlanır. Belgelere dayanarak hazırlanmış bu tez büyük ilgi uyandırır, öyle ki o sırada dekan olan Enver Ziya Karal'ı Bulgar elçiliğinden bir heyet ziyaret eder ve bu tezin Bulgar tarihine yaptığı katkılardan dolayı tebriklerini sunar. Bu da, İnalçık'ın ileride birçoklarının kabul edeceği tarafsız ve doğru tarih yazımı konusundaki hassaslığına bir örnek oluşturur.

Halil İnalçık meslek yaşantısı boyunca birçok uluslararası toplantıya katılır ve ünlü tarihçilerle birlikte olur. Sağ üst köşede Romen tarihçilerle birlikte olan İnalçık, sağ altta Prof. Howard Reed ile, üstte Prof. Bernard Lewis ve solda da Amerika'daki öğrencilerinden Denise'le birlikte.

Geriye dönüp baktığımda, onun derslerini izlemiş olmanın ne kadar büyük bir fırsat oluşturduğunu şimdi daha iyi değerlendirebiliyorum. Özellikle "Osmanlı Diplomatiği" seminerlerinde duyduğum hazzı anlatabilirim. Herhangi bir belgenin onun elinde nasıl değer kazandığını, bizlerin ilk bakışta sezmeyiz mümkün olmayan noktaları nasıl açıkladığını, bazen söylenenden, bazen de belgede söylenmeyenden "hakikat"ı bulmada nasıl yararlanılabileceğini ben ondan öğrendim. Böyle bir semineri almamış olanlardan, kuramsal çerçevede anlatmaya çalıştıklarının ne kadar "hakikat" ten uzak olduğunu, yıllar sonra görebilenler, eğer İnalçık'ın derslerini izlemiş olsalardı ya da yazılarını yukarıda belirttiğim açıdan okumuş olsalardı, daha o zaman "bazı gerçekleri" görebileceklerdi, sanıyorum. Bugün de "Yeni Dünya Düzeni"nin "Yeni Tarih"ini yazmaya çalışanların, aynı gereksinimi duymalarını çok isterdim.

Halil İnalçık'ı "Büyük Tarihçi" yapan diğer özellikleri arasında, araştırmalarına tutku derecesinde sarılması ve çok ayrıntı sayılabilecek bir konuda bile büyük bir sabır ve özenle çalışmalarını sürdürmesi ile ulaştığı bir sonuçta sevinç duyması gelir. Ben bu iki özelliğinin yaşandığı anların tanığı oldum. Bir "mesale"yi açıkladığını inandığı anda, duyduğu sevincin saflığını ve büyüklüğünü gördüğümde, ilkin çok şaşırılmışım. Sonra, bunun erdem olduğunu tanıklıklarım arttıkça öğrendim.

Profesör Halil İnalçık'ın öğretmen olarak özelliklerine de değirmek isterim. Derslerinizi

izlemek büyük bir zevkti. Açıklamak istediklerini, tasnifli bir şekilde verirdi. Öğrencileri değerlendirmesi, kendine özeldi. Öğrencilerinde ne arardı, başlangıçta fark edemezdim. Çok fazla bilgi birikimi olduğunu sandığınız bir arkadaşınızdan ziyade, bakardınız, pek fazla ayrıntı bilmeyen birini takdir ederdi. Bunun nedeninin, bu ikincisinin yaklaşımında olduğunu görürdünüz. Şimdi eskiye dönüp baktığımda çok fazla korktuğum bir seminerde niçin takdir gördüğümü, pek fazla bilgi derlediğimi sandığım bir fazla çalışmam ise, pek itibar bulmadığını şimdi daha iyi anlıyorum.

İnsan olarak Halil İnalçık'ın nasıl anlatabilirim, bilemiyorum. Düzenli, objektif, bu bakımdan da öğretmen olarak kendisinden çekinilen biri olarak tanınan İnalçık'ın görüntüsünün arkasında çok geniş bir duygu dünyası bulunduğunu, ancak çok yakınları sezebilir sanıyorum.

Bütün bu söylediklerimden sonra, Halil İnalçık'ın öğrencisi olmanın, insanda hangi duygular uyandırdığı sorusu sorulabilir. Bu soru nasıl cevaplanabilir tam bilemiyorum. Fakat, İnalçık'ın öğrencileri için olumsuzluk olarak söylenebilecek tel husus, onların hiçbir zaman onun düzeyine ulaşamayacak olduklarını bilmeleridir. Zira, İnalçık, zeka paylarını, sabır, sebat ve en önemlisi "hakikate" ulaşma sevinciyle birleştirebilen bir büyük bilim adamıdır. O sevinci ben gördüm, ama tanımlayamam.

Bana Halil İnalçık'ın öğrencisi olarak, daha ne diyeceğimi sorarsanız, öğrencisi olmaktan hep gurur duyduğumu söylerim.

rihçi olmuşsam, bunu Türk arşivlerine borçluyum. Bu arşivler çok mühim ve çok zengindir. Sosyal bilimlerle uğraşan Türk bilim adamları bu arşivler sayesinde önemli çalışmalar yapabilirler ve Türkiye'nin sosyal bilimlerdeki başarısı bizi Fransa'nın yanına yerleştirir. Fakat zaman zaman arşivlerimizin yönetiminde anlaşılmasız bir düşünce hakim oluyor. Vesikaların tama-

İnalçık, Moğolistan'a yaptığı bir yolculukta Orhun Yazıtları'nı da ziyaret eder. Türkler'in tarihini inceleyen en büyük tarihçilerden olan İnalçık'ın bu ziyareti anlamlıdır.

Prof İnalçık, Ulan Bator'daki bir Buda tapınağı önünde Prof. Diyarbekirli ile, solda. Kiev'de öğrencisi Ostapchuk ile, ortada. 1992 yılında Princeton Üniversitesi'nde Osmanlı tarihçisi Kortopeter ile, sağda.

mını alamayacağımız söyleniyor. Son olarak 1989 yılında defterlerin fotokopilerinin tam olarak çıkışı yasaklandı. Bugün bunların ancak üçte birini alabilirsiniz. Eskiden bu kural geçerli olsaydı, ben Tanzimat ve Bulgar Meselesi başlıklı tezimi ortaya çıkaramazdım. Bu vesikala-

rın açıklığı sayesinde bütün dünya çarpıtmalardan kurtulmuş hakiki tarihimizi öğrenecektir. Vaktiyle, Köprülü'nün dışişleri bakanı olduğu zamanlarda tam açıklık vardı. Macarlar kendileri ile ilgili defterlerin fotokopilerini aldılar ve Macarca'ya tercüme ettiler. Macarlar

bugün kendi kayıtlarında Türkler aleyhine olan bölümleri düzeltiyorlar. Macar tarihini yalnızca Macar vesikaları ile yazarsanız çok düşmanca sonuçlara varırsınız, ama Türk vesikalarını da kullanırsanız daha dengeli bir tarih ortaya çıkar. Bunu böyle yapmamak bizi Türk

İnalçık Üzerine

Doğan Kuban

İnalçık'ın yapıtının tümü üzerinde genel yargılara ulaşım. O'nun Osmanlı tarih yazarığı içindeki özel yerini yeterince doğru tanımlayabileceğimi sanmıyorum. Fakat yapıtının tümünün çalışmalarımda yararlandığım ve beni etkileyen boyutlarını dile getirebilirim. Osmanlı tarihinin yazımında, benim aradığım iki boyut var: Birincisi sosyal ve kültürel yapının şovenist eğilimlerden kurtulmuş -bu şovenizm iki yanlıdır: Ulusal şovenizm, Batılı şovenizm- doğru yansıtıldığı bir tarih. İkincisi Osmanlı Devleti olgusunu dünya tarihi içinde, sadece politik, sosyal ve ekonomik yapıyla değil, yönlendirici boyutlarıyla yerleştirmek. Eski kuşaktan ya da yeni kuşaktan Osmanlı tarihinin değişik boyutlarını saygıdeğer ve çağdaş bir tutumla inceleyen, irdeleyen ve ekonomik kaynaklarıyla tanıtan birçok tarihçimiz var. Giderek Osmanlı tarihine sadece büyük performansların aynası olarak değil, fakat donup kalmış bir Ortaçağın ifadesi olarak görmeye başlayanlar da ortaya çıktı. Çağdaş tarih yazılığının geliştirdiği kavramları kullanan genç tarihçilerimiz de var. Ne var ki, Osmanlı tarihini, Batı kökenli perspektiflerin sultasından bir ölçüde kurtarmış olsak bile, dünya tarihi içinde nereye koyacağımızı saptadığımız söylenemez. Ve bir genel perspektif içine yerleşmediği zaman, Osmanlı tarih araştırmaları ya okunan belgelerin klasifikasyonu ve betimlenmesi ya da bir küçük sorunsalın aydınlatılmasıyla sınırlı kalıyor.

Ulusal tarih parametrelerini aşan bir histori-yografi bağlamında İnalçık yeni bir söylemin yollarını açabilecek verileri ortaya koyuyor. Çalışmalarının ağırlığını İmparatorluğun ilk 300 yılında yoğunlaştırdığı için bize o yapıyı

bütün boyutlarıyla fakat özellikle ekonomik kurumsallaşmasıyla betimleyerek, klasik övgü, kahramanlık ve büyüklük söylemlerinin dışına çıkarıp, bütün kurumlarıyla klasik bir Osmanlı İmparatorluğu portresi çiziyor. Bunu sadece O'na özgü bir davranış olarak söylemiyorum. Fakat O'nun çalışmalarında bu özellik, resmi tarih yazımının ağırlığından kurtulmayı sağlayan bir iç açıcı tutum olarak beliriyor.

Üslubunun da bir özelliği var: Fuat Köprülü'nün bir yandan Batlı yorumlarla karşılaş-tırılması, öte yandan o yorumları objektif bir eleştiriden geçiren tutumunu kendi kuşağı içinde en kapsamlı olarak İnalçık sürdürüyor. Zaten kendisi de O'nun öğrencisi olarak O'ndan etkilendiğini ve Köprülü'nün öğretisinin O'nu sosyal ve ekonomik tarihe yönlendirdiğini söylüyor. Bu araştırmalarda Braudel ve Annales Okulu da O'nun yetişme yıllarında etkili olmuş olmalı. Uzun yıllar Chicago Üniversitesi gibi güçlü bir tarih araştırma ortamında bulunmuş da yazılarına çağdaş tarih araştırmaları ile yoğun bir diyalog içinde, objektif bir Osmanlı tarihi yazımını gerçekleştirme olanağını sağlamış olmalıdır.

İnalçık, Barkan, Aktepe, Orhonlu ve şimdilerde Faroqi gibi tarihçilerin arşiv çalışmaları sanat tarihi, kent tarihi, mimarlık tarihi, zanaat tarihi alanlarında çalışanlara çok yararlı oluyor. İnalçık'ın İstanbul, Galata ya da Kapalı Çarşı üzerine olan makaleleri bir fiziksel çevre tarihçesi için çok yararlı bilgilerle dolu. İnalçık'ın kanımca bir başka özelliği daha var: O bir ansiklopedist tarihçi kimliği taşıyor. Bu biraz O'nun ve bizim kuşağımızın birçok alanda Cumhuriyet'in ilk yetişenleri olmamızdan kaynaklanıyor. Bir başka nedeni kanımca kendisinin çok geniş bir referans sistemi içinde çalışmaktan hoşlanmasıdır. Örneğin arşivlerde derlediği bilgiler spesifik bir konu olan Osmanlı Dönemi meteorolojisiyle

ile ilgili bir makale konusu yapması bence böyle bir tavrı yansıtır.

D. Quataert'le birlikte editörlüğünü yaptığı "An Economic and Social History of the Ottoman Empire, 1300-1914" adlı kitapta bu alandaki araştırmaların henüz bebeklik çağında olduğunu söyleyen İnalçık sosyal ve ekonomik yapının analizi ve yorumu ve objektif sunuş açısından en güvenilir tarihçilerden biri. Ve makalelerinde konuyu işlemiş bütün yazarlara referans vermesi de mutluluk veriyor. Arşivlere ulaşanların ve onları değerlendirenlerin sayısı arttıkça Osmanlı ekonomisinin boyutlarının 16. yüzyıla kadar sadece bölgesel olmaktan öteye evrensel bir içeriği olduğu düşüncesini de İnalçık'tan öğrendim.

Kanımca Osmanlı tarihini, bugüne kadar evrensel bir perspektife oturtamadık. İnalçık Osmanlı İmparatorluğunun eski Sassani ve Abbasi İmparatorlukları gibi bir Ortaçağ devletinin otokratik ve Doğulu yapısını sahip olduğunu gösteriyor; yok olmasının nedenlerinin de değişmeyen bu yapı olduğunu kabul ediyor. 16. yüzyıl sonuna kadar Batıya karşı direnen bu yapı Rönesans'la ve kıtalar ötesi keşiflerle hızla gelişen bir Avrupa karşısında kültürel ataleti nedeniyle kurumsal yapısını da değiştiremiyor. 18. yüzyıldan sonra değişmeye zorlanan bu yapının da giderek yaşama şansı tükeniyor. Osmanlı'yı Yakın Doğu kültür alanına bağlı olarak anlatan İnalçık 14. yüzyıldan bu yana her zaman Avrupa'nın içinde ve Akdeniz çevresinde yaşayan bir kültürün giderek niye daha tutucu olduğunu ve değişmediğini anlatmıyor. Kanımca bunu açıklayacak bilgiler İnalçık'ta var. O sentezi yapması gerek. Ve burada sosyal ve ekonomik tarihten öteye din faktörüne bağlı bir kültür yorumu gerekiyor. Giderek daha sentetik yapıtlar ortaya çıkaran büyük hocanın Dünya tarihi içinde Osmanlı sorununa bir yorum getirmesi gerek.

Inalcık, UNESCO'nun hazırladığı Dünya Tarihi kitabının redaksiyon sekreterleri ile, solda. 'Classical Age' kitabının çevir-
meni Prof. N. Itzkowitz'le birlikte, sağda.

tarihinin gerçeklerini öğrenmekten alıkojar.”

Inalcık bu kapalılığın sıkıntılarını çekmeye başlamış. Öyle ki 1950'li yıllardan beri sürdürmekte olduğu II. Mehmet zamanı Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihini incelemesi bu yüzden aksamaya uğramış.

Bir Toplum Adamı

Orhan Silier
Tarih Vakfı Genel Sekreteri

Sayın Inalcık'ı öğretim üyesi ve birçok önemli çalışmaya imza atmış bir araştırmacı olarak tanıyanlarımız çoktur. Kendisinin bir sivil toplum kuruluşu üyesi olarak da ne kadar kural-dışı olduğunu gözlemlerine olanağını bulmuş bir kişi olarak, "Hoca'nın bir başka yönüne değinmek istiyorum.

Sayın Inalcık'ın Tarih Vakfı ile kurduğu yakın ilişkide üç önemli özellik vardı: Inalcık Hoca en genç araştırmacılarla bile son derece büyük bir tevazu içinde ilişkiye girmeyi, ortaya çıkan sorunlar-tikanlıklar karşısında büyük bir yapıcılıkla çevresine moral vermeyi ve bu arada sorumluluğu üstlenip alınabilecek en iyi sonucun elde edilbilmesi için büyük bir enerji ile "takip etme"yi başaran bir toplum adamı oldu. Vakfın çeşitli kurullarında, başkanlığını yaptığı son Genel Kurul'unda, Inalcık Hoca, yol göstericilikle şevk vermeyi çok ustaca birleştirdi. Kültür Bakanlığı ile Tarih Vakfı'nın ortak projesi Eyip çalışmasında, söz verilen kaynakların ancak yirmide biri gerçekleştiği, her adımda engellemelerin ortaya çıktığı koşullarda Inalcık Hoca tüm proje ekibini birleştiren çimento oldu. Proje yöneticiliğini daha ilk adımda büyük bir incelik ve değerlilikle Doğan Kuban Hoca ile paylaşmak istemesi; tikanlıkların çözmek için bir yandan Kültür Bakanı Müsteşan ile görüşüp onları ikna için önümüze düşmesi; yetmişmiş, nitelikli araştırmacı eksikliğinin ortaya çıkardığı sorunları sabırla çözümü çok öğretici idi.

Bilim adamının mesleki ve toplumsal sorumluluğu alanının uzunca bir dönemdir hakettiği ilgiyi göremediği günümüz ortamında, Sayın Halil Inalcık, hiç yoksa tarih alanında ve Tarih Vakfı ile ilişkisinde üzerinde durulması gereken bir kişiliktir.

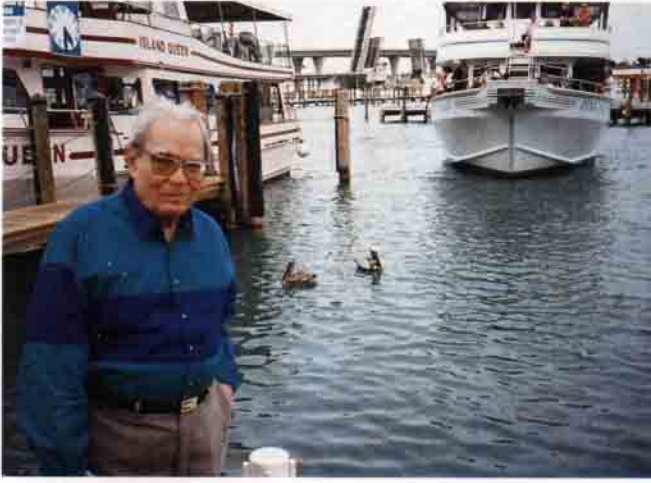
Halil Inalcık tarihçilik anlayışını Fransız Annales ekolü doğrultusunda tanımlar ve çalışmalarını temelinde bu bağlamda sürdürür. Bunun en önemli örneğini 1977 yılında Fernand Braudel Araştırma Merkezi'nde Immanuel Wallerstein'in düzenlediği uluslararası bir konferansta sunduğu bir bildiri de görmek mümkündür. Inalcık bu bildiri de Annales yönteminin Osmanlı ekonomik ve sosyal tarihine bakışta kökten değişiklikler getirebileceğinden nasıl yararlı olabileceğinden söz eder. UNESCO'nun çıkarmayı tasarladığı *Dünya Tarihi* adlı kitapta kendisine görev verilmesi, onun tarihçiliğine olan uluslararası saygının bir işareti sayılabilir.

"UNESCO 1950'lerde bir dünya tarihi kitabı çıkardı. Zaman içinde bu kitabın revizyondan geçirilerek yeniden neşredilmesi gündeme geldi. Ben kitap hakkında bir eleştiri yazdım, benim gibi başka insan-

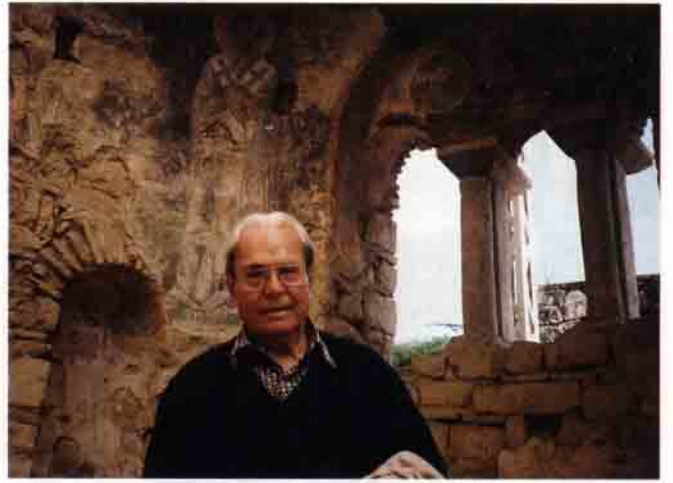
lardan da tenkitler gelince UNESCO başkanı eski kitabı tamamen bir kenara bırakarak yenisinin yazılmasına karar verdi. Bunun 5. cildi 1500'den 1800'e kadar olan bir dönemi kapsıyor -editörlüğü bana ve Cambridge Üniversitesi'nden Prof. Peter Burke'e verildi. Biz bu tarihler arasındaki dünya tarihini aramızda ikiye ayırdık ve benim hissetme Türkiye, Ortadoğu, Afrika, Hindistan, Ortaasya düştü. Biz bu işe dokuz yıl önce başlamıştık, bu yıl bu cildin bütün yazıları tamamlandı."

"Türk tarihçilerine bir öneride bulunmak gerekirse, diyebilirim ki daima belgelere sadık kalın. Eğer hakikatı ortaya çıkarırsanız bu daima bizim lehimize, çünkü bugüne değin tarihimize hakkında yazılanların çoğu ya yalandır ya çarpıtma. Eğer mübalağa yaparsanız kendinizi kabul ettiremezsiniz, sizi ciddiye almazlar."

1990 yılında Miami-Florida'da

Demre, St. Nicholas Kilisesi, 1997.

Halil İnalcık'ın iyi bir tarihçi olmasındaki en önemli nedenlerden biri de bildiği yabancı dillerdir şüphesiz. İngilizce, Almanca, Fransızca'yı çok iyi okuyabilen İnalcık, Arapça ve Farsça'yı da kullanabiliyor. Bir sözlük yardımıyla okuyabildiği diller arasına İtalyanca'yı da katabiliyor. Bu, kaynakları araştırmaları için kullanmamasına ve yabancı dillerde yayın yapmasına olanak sağlıyor. İnalcık sayıları yüzleri geçen makale ve kitaplarıyla dünya tarihçiliğinde seçkin bir yer yapmıştır. Başarısının göstergeleri aldığı ödüllerin çok üzerinde. Bunlar arasında Rockefeller Vakfı, Türk Tanıtma Vakfı, ODTÜ Mustafa Parlar Vakfı, Sedat Simavi Vakfı, Dışişleri Bakanlığı Yüksek Hizmet ödülleri sayılabilir. İnalcık'ın başarılarının bir başka göstergesi de aldığı fahri doktora payeleri. Boğaziçi, Uludağ, Selçuk, Atina, Kudüs İbrani ve Bükreş üniversitelerinden doktora payeleri onun başarısının uluslararası platformda da takdir edildiğini gösterir. İnalcık, 1986'da Amerikan Akademisi'ne, 1993'te British Academy'e üye seçilir ve böylece uluslararası alanda seçkin bir yer alan ilk tarihçimiz olur.

İnalcık iyi bir araştırmacı olmasının yanında yetiştirdiği öğrencilerle de Türk tarihçiliğine değerli katkılarda bulunuyor.

"Türk tarihçiliği geliyor. Geçmişte iki büyük üstad var: Fuad Köprülü, Ömer Lütfü Barkan. Bu iki usta Türk tarihçiliğine getirdikleriyle bir yön vermiştir. Bugün tari-

himizi onların yolunda iyi inceleyebilmek için, Osmanlıca'ya hakim olmak, bunun yanında batı tarihçiliğini iyi izlemek gerekir. Bana, siz bütün kariyeriniz boyunca ne yaptınız diye sorarsanız şunu söyleyebilirim: Bütün çabalarım Türk tarihçiliğini modern tarihçilik düzeyine çıkarmaktır. Benim tarih anlayışım devletlerin tarihini ortaya çıkarmaktan ziyade halkın tarihini, halkın geçmişte nasıl yaşadığını, sosyal hayatını, ekonomisini, gündelik yaşantısını ve bunları belirleyen şartları ortaya çıkarmaktır. Bizim tarihçiliğimiz ise bu konulara yeni yeni ilgi duyuyor."

İnalcık, 1972'de otuz yıl ders okuttuğu Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nden emekli olunca, Chicago Üniversitesi tarih bölümüne davet edilir. Burada on beş öğrenci yetiştirdikten sonra 1986 yılında ikinci kez emekli olur. Öğrenci-

lerinden on ikisi çeşitli Amerikan üniversitelerinde Osmanlı-Türk tarihi okutmaktadır. Bugün bu alanda bir İnalcık ekolünden söz edilmektedir. Halil İnalcık çok çeşitli üniversitelerde sürdürdüğü meslek yaşantısına 1993 yılından itibaren Bilkent Üniversitesi'nde devam ediyor. Bu üniversitede lisansüstü bir tarih bölümü kurmakta. "Burada yaptığım en önemli iş budur. Yeni bir görüşle geleceğin Türk tarihçileri yetişiyor. Dört uzmanla birlikte hazırladığı son eseri 'An Economic and Social History of Ottoman Empire' bugün dünya üniversitelerinde el kitabı haline gelmiştir. İnalcık bu eserle Osmanlı Türk tarihinin medeni yüzünü dünyaya tanıtmakla övünüyor.

Bu yazıya katkılarından dolayı Halil İnalcık, Özer Ergenç, Doğan Kuban ve Orhan Siliver'e teşekkür ederiz.

Gökhan Tok

NOKIA monitör ON TOP!

**Bilgisayarınızın markası ne olursa olsun,
üzerindeki monitör NOKIA olmalı.**

Bilgisayar kullanıcısı olarak, monitörünüzle çok yakın bir ilişki içindediniz, monitörünüz öncelikle bilgisayarınızın size bakan yüzü. Saatleriniz, günleriniz monitörünüzün önünde geçiyor. Ayrıca, monitörün aktif ömrü, bilgisayarın aktif ömrüne oranla en az üç kat daha fazla. Yani iyi bir monitörünüz varsa üç bilgisayar eskitebilirsiniz. Sıradan monitörler, yaydıkları yüksek radyasyonla, insan sağlığını ve çevreyi olumsuz etkiler, iş verimini büyük ölçüde azaltır. 15, 17 ve 21 inçlik Nokia Monitörleri, insan sağlığını etkilemeyecek kadar az radyasyon seviyesiyle sıradan monitörlerden ayrılır. Programlamaya ihtiyaç göstermeden kullanılan "PnP" özelliğiyle, multimedya için uygun ve çok yüksek çözünürlüğe sahip Nokia Monitörler, Başarı Elektronik'in yurt çapında yaygın satış sonrası servis garantisiyle satışa sunuluyor. Kullandığınız bilgisayarın markası ne olursa olsun üzerindeki monitör Nokia olmalı.

NOKIA
CONNECTING PEOPLE

MEDIASTATION 447 Xavc

- 17" (43.2 cm) Trinitron monitör
- Maksimum çözünürlük: 1280 X 1024, 85 Hz
- Yatay frekans: 31-92 kHz
- Subwoofer sound system 80 Hz - 18 kHz
- Yerleşik video kamera
- Yerleşik mikrofon
- TCO 95, MPR-90, TÜV Ergonomi onaylı
- VESA DPMS™ Power Saver™
- On - screen menü

BAŞARI ELEKTRONİK

Ankara (0312) 384 20 00 • İstanbul (0216) 416 01 50 - (0212) 259 08 02 / 03 • İzmir (0232) 463 58 45 • Adana (0322) 457 59 00 • Bursa (0224) 234 35 55
Türkiye tek yetkili distribütörü Başarı Elektronik'tir. <http://www.basari.com.tr> / www.nokia.com.
Yetkili Dağıtıcılar: Ankara Akercom (0312) 232 09 09 • Miron (0312) 468 02 60 • İstanbul Park (0212) 221 17 91